

Αλλοτρίωση: ένα διαλυτικό φαινόμενο της κοινωνίας

Πολιτισμός / Δοκίμια

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος – Συγγραφέας

Εισαγωγικά

Η αλλοτρίωση και η αλλοίωση ήταν φαινόμενα παγκόσμια και διαχρονικά αλλά στις μέρες μας βρίσκονται σε έξαρση. Και το κακό είναι ότι περνάνε απαρατήρητα. Αυτά όμως είναι πάντα μπροστά μας και μας απασχολούν. Επομένως ένας προβληματισμός και μία έρευνα θα ήταν ίσως χρήσιμα για να δούμε περί τίνος πρόκειται.

Η Αλλοτρίωση, η Αποξένωση και η Μοναξιά φαίνεται ότι συσχετίζονται μεταξύ τους με την μορφή αιτίου και αποτελέσματος. Η αλλοτρίωση φέρνει την αποξένωση κι η αποξένωση φέρνει την μοναξιά. Επομένως η γενεσιουργός αιτία φαίνεται να είναι η αλλοτρίωση. Ας δούμε λοιπόν ποιο είναι το εννοιολογικό της περιεχόμενο, ποια είναι τα αίτια που την προκαλούν, ποιες οι μορφές της και πώς αντιμετωπίζεται.

Η έννοια της αλλοτρίωσης

Η Αλλοτρίωση είναι η κατάσταση εκείνη κατά την οποία ο άνθρωπος παύει να είναι ο εαυτός του και γίνεται κάτι άλλο από αυτό που είναι, ενώ αλλοίωση είναι η αλλαγή της μορφής και της σύστασης των προϊόντων και ιδιαίτερα των τροφίμων, που είναι πιο ευαίσθητα. Αποξένωση σημαίνει απομάκρυνση του ανθρώπου από τους άλλους αλλά ακόμη και από τον εαυτό του. Στην περίπτωση αυτή μιλάμε και για μοναξιά, δηλαδή όταν ο άνθρωπος δεν έρχεται σε επαφή με τους άλλους ανθρώπους και μένει μόνος του. Υπάρχει επομένως άμεση σχέση μεταξύ τους.

Η αλλοτρίωση είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, που επηρεάζει άμεσα τον άνθρωπο που ζει σε μια κοινωνία (κοινωνική αποξένωση) αλλά είναι και ατομικό, στο βαθμό που εμπλέκεται και συχνά συμβάλλει και το ίδιο το άτομο (ατομική αποξένωση). Στην κοινωνική αποξένωση οι άνθρωποι επηρεάζονται από εξουσιαστικές δυνάμεις, από εξωτερικούς περιορισμούς, από πολιτικές δομές και κοινωνικές καταστάσεις και γενικά αφορά οποιαδήποτε διαδικασία, η οποία περιορίζει τη δύναμη τους, παύουν δηλαδή να λειτουργούν ως άνθρωποι. Στην ατομική αποξένωση αποξενώνονται οι άνθρωποι από τον ίδιο τους τον εαυτό, δεν μπορούν να τον διαχειριστούν, πράγμα που τούς οδηγεί στη συνέχεια και στη μοναξιά.

Ο Χέγκελ υποστηρίζει ότι ο κόσμος των πραγμάτων, προϊόν αρχικά της ανθρώπινης δραστηριότητας και γνώσης, γίνεται ανεξάρτητος από τον άνθρωπο

και ο άνθρωπος φθάνει να κυριαρχείται από ανεξέλεγκτες δυνάμεις και νόμους, που δεν τους αναγνωρίζει ως δικούς του. Το κακό είναι ότι αυτήν την αλλαγή δεν μπορεί να την αντιληφθεί εύκολα ο άνθρωπος, δεν μπορεί να την συνειδητοποιήσει. Σύμφωνα με τη **Fanon**, όταν η αποξένωση παραμένει κάτω από την επιφάνεια της συνείδησης, έχει ως αποτέλεσμα την ενόχληση, την παθητικότητα, την υποχωρητικότητα και το άγχος. Όταν η αποξένωση γίνεται συνειδητή προκαλεί θυμό, επιθετικότητα, εχθρικότητα, απογοήτευση και φόβο.

Γενικά θα λέγαμε ότι υπάρχουν οι εξής τύποι αποξένωσης:

- α) αποξένωση του ανθρώπου από τον εαυτό του,
- β) αποξένωση του ανθρώπου από τον συνάνθρωπό του και
- γ) αποξένωση του ανθρώπου από τον κόσμο στον οποίο ζει.

Η αλλοτριωμένη κοινωνία.

Τα χαρακτηριστικά μιας αλλοτριωμένης κοινωνίας είναι: Η διαστρέβλωση των αξιών, η απουσία νοήματος στη ζωή των ανθρώπων, η έλλειψη αξιοκρατίας στον κοινωνικό βίο, η επιβολή εξουσίας και ελέγχου άνωθεν.

Η σχέση του ατόμου μέσα σε μια αλλοτριωμένη κοινωνία είναι σχέση κατοχής, χρήσης και σκοπιμότητας. Για τον αλλοτριωμένο οι άνθρωποι και τα πράγματα έχουν σημασία μόνο όσο μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για τους δικούς του σκοπούς. Είναι αδιάφορος για τις υπόλοιπες πραγματικότητες και δεν τον ενδιαφέρουν.

Η αλλοτρίωση της εργασίας δημιουργεί μια κοινωνία διχασμένη σε αντίπαλες τάξεις και η συνείδηση του ανθρώπου θυσιάζεται στις σχέσεις παραγωγής. Ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας δεν παίρνει διόλου υπ' όψη του τις ιδιαίτερες κλίσεις των ατόμων και το συμφέρον του συνόλου, αλλά πραγματοποιείται σε πλήρη αρμονία με τους νόμους της βιομηχανικής παραγωγής. Η αποξενωμένη εργασία είναι μια εργασία χωρίς νόημα για το άτομο, επειδή ο συνειδητός στόχος της είναι η ικανοποίηση των ατομικών αναγκών, οι οποίες για τον εργαζόμενο είναι περιορισμένες απλώς στις συνθήκες της βιολογικής τους επιβίωσης. Στην αλλοτριωμένη εργασία το μοτίβο της επαναλαμβανόμενης ρουτίνας αναστέλλει κάθε δημιουργική σκέψη και κάθε ενδιαφέρον για την εργασία του εργαζομένου και κατ' αυτόν τον τρόπο η παραγωγική διαδικασία στερείται τη γνωστική ικανότητά του, η οποία θα μπορούσε να ήταν αποτελεσματική και αποδοτική στην παραγωγή των προϊόντων.

Κάθε όμως μορφή αποξένωσης εξαρτάται βασικά από την γενική αλλοτρίωση της κοινωνίας. Η αλλοτρίωση όπως τη συναντάμε στη σύγχρονη κοινωνία είναι σχεδόν

ολοκληρωτική. Διαποτίζει τη σχέση του ανθρώπου προς την εργασία, προς τα πράγματα που καταναλώνει, προς το κράτος, προς τους συνανθρώπους του και προς τον εαυτό του. Η αλλοτρίωση του ανθρώπου έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια των κοινωνικών δεσμών. Η σύγχρονη κοινωνία αποτελείται από « άτομα», «μικρά σωματίδια» αποξενωμένα το ένα από το άλλο, που όμως είναι αναγκασμένα να συνεργάζονται για το ατομικό τους συμφέρον.

Ζούμε σε μια εποχή όπου δεν παράγουμε για να ζούμε αλλά ζούμε για να παράγουμε. Παράγουμε και πουλάμε προϊόντα όχι επειδή έχουμε μια εσωτερική ανάγκη, την ανάγκη της δημιουργίας, αλλά επειδή ενδιαφερόμαστε για την αξία της πώλησής τους. Μια οικονομία όμως βασισμένη πάνω στην επιδίωξη κατοχής προϊόντων ανταλλακτικής αξίας, παράγει και προωθεί απρόσωπες σχέσεις.

(Συνεχίζεται)

<https://bit.ly/3tnHW7p>